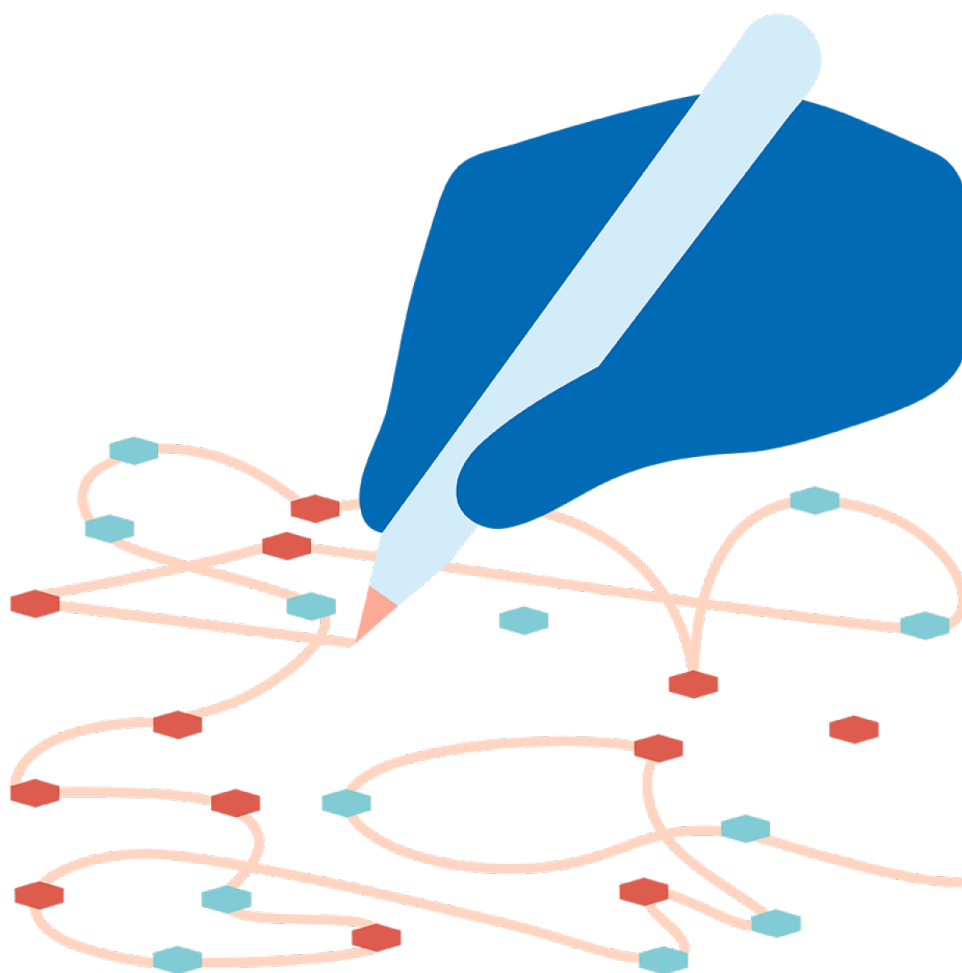

Årsrapport 2023

Årsrapport 2023

Publisert 20. mars 2024 Sist oppdatert 20. mars 2024

Ukoms arbeid setter spor.

2023 er det første normalåret i Ukoms arbeid. De første tre årene var i stor grad preget av organisasjonsbygging, kompetansebygging, metodeutvikling og rolleutvikling, i tett samspill med dem vi er til for, helseforvaltningen, helse- og omsorgstjenesten, pasienter, brukere og pårørende. I tillegg satte naturligvis pandemien sitt preg på arbeidet de første tre årene.

I Ukom gjelder absolutt uttrykket: Veien blir til mens man går. Slik er det med stier, disse skapes ved at noen går foran og trækker seg gjennom ukjent terreng. Vårt metodeverk, «Ukom-stien», er utviklet, og utvikles stadig, gjennom erfaringer og forbedringer. Etter hvert gir den en trygghet for hvor vi skal trække for å komme videre i komplekse og uoversiktlige undersøkelsesprosesser og hvordan vi skal formidle våre budskap.

Vår systematiserte oversikt over mottatte varsler, bekymringsmeldinger og faglige innspill gir oss et stadig bedre grunnlag for å prioritere hvor vi bør rette blikket og gjennomføre undersøkelser. Oversikten gir oss også gradvis større trygghet for at de temaene vi går inn i, virkelig har betydning for pasientsikkerheten i Norge.

Ukom har etter hvert opparbeidet en samling av publiserte rapporter, og læringsmaterieill, og flere av disse arbeidene har blitt referanselitteratur for læresteder, fagmiljøer og beslutningstakere. Rapportene tas i stor grad videre av andre, både i fagutvikling og politikkutvikling. Det er ikke tvil om at Ukoms arbeid har truffet et behov for i større grad å lære av det vi ikke lykkes med i helse- og omsorgstjenesten. I Ukom opplever vi stadig økt etterspørsel etter å komme rundt og formidle erfaringer fra vårt arbeid til sykehus, kommuner, fagnettverk, offentlige utvalg og pasient- og brukerfora. Rollen som et uavhengig, ikke-sanksjonerende talerør for pasienter, brukere, pårørende, helsepersonell og fagmiljøer er i økende grad anerkjent og verdsatt.

Anerkjennelsen går også ut over landets grenser. I internasjonale pasientsikkerhetsmiljøer har Ukom, sammen med den tilsvarende britiske undersøkelseskommisjonen - HSSIB, blitt et forbilde for hvordan man gjennom undersøkelsesmetodikk kan jobbe systematisk med nasjonale og internasjonale pasientsikkerhetsutfordringer. Vi bidrar aktivt i nordisk samarbeid og i internasjonalt nettverksarbeid koblet opp mot WHO's pasientsikkerhetsarbeid. Et høydepunkt i 2023 var besøket fra det føderale pasientsikkerhetsinitiativet i USA som kom til Norge for å lære mer om vårt arbeid.

Flere av rapportene som Ukom publiserte i 2023 ble gjenstand for stor nasjonal faglig og politisk interesse. Rapportene handlet om temaer som drapshandlinger begått i psykotisk tilstand, somatisk helsehjelp ved alvorlig psykisk lidelse, helsehjelp til barn og unge med kjønnsinkongruens, melde- og forbedringskultur i helseforetakene og kollegastøtteordninger for helsepersonell.

Ukoms rapporter blir med stadig økende interesse mottatt som innspill i den nasjonale helsedebatten. Noe av forklaringen på denne interessen ligger nok i Ukoms arbeidsmetode og tilnærming. Gjennom åpenhet, lydhørhet og en omfattende dialogprosess gir vårt arbeid stemme til alle som har viktige interesser innenfor et aktuelt tema. Vi forsøker å løfte fram ulike perspektiv, samtidig som vi er tydelige på våre funn og hva som utfordrer pasientsikkerheten.

Den positive mottakelsen gir oss tro på samfunnsoppdraget, men også ydmykhet i rolleutøvelsen - det Ukom bidrar med skal være viktig, relevant og nyttig. Og det skal bygge på valide funn og solid sikkerhetsfaglig metodikk.

Ble 2023 så et normalår i Ukom? Ikke helt. Våren 2023 la «varselutvalget» fram sin rapport og flere av anbefalingene i utvalgets rapport berører vårt arbeid og utfordrer vår rolle. I rapporten ble flere spennende forslag lagt fram. Tydeliggjøring av læringsformålet i den nasjonale varselordningen, et oppgjør med begrepet «påregnelig risiko» og mål om mer systematisert kunnskap om alvorlige uønskede hendelser, gjerne i form av et nasjonalt register. Viktige forslag som på sikt kan løfte pasientsikkerhetsarbeidet i Norge.

I utvalget ligger også forslag som vi, ut fra vårt sikkerhetsfaglige perspektiv, mener trekker pasientsikkerhetsarbeidet i feil retning: Å slå sammen Ukoms rolle som sikkerhetsmyndighet og kunnskapsutvikler med Helsetilsynets rolle som tilsyns- og kontrollmyndighet, bryter med viktige prinsipper for sikkerhetsfaglig tenkning på andre samfunnssektorer og internasjonalt. Et nasjonalt sikkerhetsfaglig arbeid bygger på uavhengige undersøkelser av helse- og omsorgstjenesten på systemnivå og undersøkelsene omfatter også myndighetsorganer og tilsynsmyndigheter. Dette krever avstand og uavhengighet fra de samme myndighetsorganene. Mange av høringsinstansene til «varselutvalget» påpekte dette. Yrkesorganisasjoner, pasient- og brukerorganisasjoner, flere helseforetak og sikkerhetsfaglige fagmiljø framhevet viktigheten av Ukoms uavhengighet i sine høringssvar.

Varselutvalgets anbefalinger har skapt betydelig usikkerhet rundt Ukoms fortsatte rolle som en uavhengig, ikke-sanksjonerende undersøkelseskommisjon. Vi har i 2023 mobilisert betydelig innsats i hele organisasjonen for å holde høy standard og stor innsats på vårt løpende arbeid for å oppfylle samfunnsoppdraget. Målet er å bidra med viktige undersøkelser og gode rapporter som kan være med på å bedre tryggheten for pasienter, pårørende og ansatte i helse- og omsorgstjenesten. Vi er stolte over å ha lyktes med det i 2023. Arbeidet ble gjennomført innenfor rammene av tildelt budsjett.

Pål Iden, direktør i Ukom.

2 Introduksjon til virksomheten og hovedtall

Publisert 20. mars 2024 Sist oppdatert 20. mars 2024

Formål og mandat

Ukoms samfunnsoppdrag er å bidra til å gjøre helse- og omsorgstjenesten tryggere både for pasienter, brukere og helsepersonell. Det gjør vi ved å undersøke alvorlige hendelser og andre alvorlige forhold i helsesektoren: Hva skjedde og hva var årsakene til hendelsen? Basert på våre analyser og funn, gir vi våre anbefalinger. Hensikten er læring og forebygging av lignende hendelser.

Arbeidet vårt er hjemlet i "[Lov om Statens undersøkelseskomisjon for helse- og omsorgstjenesten](#)". Ukom skal utføre sine oppgaver uavhengig og selvstendig, og kan ikke instrueres i faglige spørsmål.

Verdiene våre er grunnmuren i arbeidet, og aktiviteter og arbeid er bygget på disse. Våre verdier: Fra **innsikt til deling**, gjennom **åpenhet** og **involvering**.

Organisasjonen

Organisasjonskart Ukom

Det er 24 fulltidsansatte medarbeidere i Ukom, i tillegg til fem medarbeidere i 20 prosent deltidsstillinger. Alt arbeid i Ukom er team-organisert. Dette gjelder også i undersøkelser.

Dette oppnådde vi i 2023 – kort oppsummert

- Publiserte fem rapporter
- Seks undersøkelser pågår
- Over 70 eksterne foredrag og innlegg
- Mottok 2285 varsler og bekymringsmeldinger
- Bidratt på nasjonale og internasjonale konferanser og læringsarenaer knyttet til pasientsikkerhet
- Tre spørsmål i Stortinget med utgangspunkt i Ukoms rapporter
- Digitalisert og tilgjengeliggjort styringssystemet
- Etablert nytt intranett

Nøkkeltall fra driften

	2020	2021	2022	2023
Antall ansatte	26	29	30	29
Avtalte årsverk	21,8	22,8	24,15	24,4
Utførte årsverk	20,1	21,9	22,4	21,7
Budsjettildeling (hele 1000)	35 200	42 501	44 021	44 568
Driftsutgifter (hele 1000)	32 900	39 901	43 156	44 032
Utnyttelsesgrad budsjett	93 %	94 %	98 %	99 %
Lønnsandel	75 %	69 %	71 %	72 %

3 Årets aktiviteter og resultater

Publisert 20. mars 2024 Sist oppdatert 20. mars 2024

Hovedmålene ble i det store og hele oppnådd i 2023, i tråd med vår virksomhetsplan.

Rapporter og undersøkelser

Ukom har gitt ut fem omfattende rapporter i 2023. Rapportene tar for seg ulike pasientsikkerhetsutfordringer i helse- og omsorgstjenesten. Hver enkelt rapport er kort presentert, sammen med noen resultater til den enkelte rapport.

[Helsehjelp til personer med alvorlig psykisk lidelse og voldsrisiko](#)

Helsehjelp til personer med alvorlig psykisk lidelse og voldsrisiko

Rapporten peker på faktorer som førte til at en person med alvorlig psykisk lidelse og voldsrisiko gikk «under radaren» og ikke ble fanget opp av helse- og omsorgstjenesten. Funnene viser at det kan være utfordrende å vurdere samtykkekompetanse, både fra faglige, etiske og juridiske perspektiver. Rapporten framhever viktigheten av pårørendeinvolvering i behandlingen, samt ivaretagelse av pårørende. Videre peker rapporten på ivaretagelsen av samfunnsvernet og hvordan uavklarte ansvarsforhold mellom spesialisthelsetjenesten, kommune- og justissektoren kan føre til at pasienter ikke fanges opp. Voldsrisiko må vurderes på bakgrunn av oppdatert informasjon og for å forebygge framtidig vold er det viktig at oppfølgingstiltak bygger på de kartlagte risikofaktorene. I rapporten omtaler vi også viktigheten av å vurdere favevilkåret.

Anbefalingene er knyttet til hvordan vi kan fange opp, ivareta og hjelpe denne pasientgruppen. Vi gir også anbefalinger om hvordan helse- og omsorgstjenesten kan ivareta de pårørende og sikre deres rett til å medvirke.

Rapporten blir brukt i undervisning ved ulike utdanningsinstitusjoner. Vi har presentert rapporten på en rekke konferanser og møter, eksempelvis: Akuttpsykiatrikonferansen, Sikkerhetsseminaret, FACT/ACT-nettverkssamlinger, Samhandlingskonferansen for psykisk helse og politi, Utvalget for strafferettslige reaksjoner og psykisk helse samt i innspillsmøte i Justis- og beredskapsdepartementet Ekspertutvalg om samtykkekompetanse refererer til flere av Ukoms anbefalinger i rapporten «Bedre beslutninger, bedre behandling». Rapporten er også referert til i flere medieoppslag.

Pasientsikkerhet for barn og unge med kjønnsinkongruens

Pasientsikkerhet for barn og unge med kjønnsinkongruens

Hovedbudskapet i rapporten er en bekymring for pasientsikkerheten til barn og unge med kjønnsinkongruens. Feltet trenger tydeligere rammer for å bedre pasientsikkerheten. I rapporten peker vi på at det forskningsbaserte kunnskapsgrunnlaget, for pubertetsutsettende og kjønnsbekreftende behandling (hormonell og kirurgisk) er mangelfullt. Langtidseffektene er i liten grad kjent. Dette gjelder særlig for tenåringspopulasjonen som utgjør en del av økningen i henvisningene til spesialisthelsetjenesten det siste tiåret. Den nasjonale faglige retningslinjen for kjønnsinkongruens stiller ikke spesifikke krav til utredning eller krav til medisinsk indikasjon for oppstart av behandling. Omtalen av barns samtykkekompetanse og foreldres rett til informasjon gir rom for tolking. Den nåværende nasjonale faglige retningslinjen etablerer ikke tilstrekkelig standard for helsetjenestetilbudet og er lite normerende. Dette kan også være krevende for tilsynsmyndighetene som skal utøve forsvarlighetskontroll, når retningslinjen er utydelig og gir tolkningsrom.

Ukom anbefaler derfor en revidering av den nasjonal faglige retningslinjen basert på en systematisk kunnskapsoppsummering. Ukom anbefaler også at pubertetsblokkere og hormonell og kirurgisk kjønnsbekreftende behandling for barn og unge defineres som utprøvende behandling. Det er særlig viktig for tenåringer med kjønnsdysfori at vi sikrer tryggere rammer for behandlingene og styrker kunnskapsgrunnlaget. Anbefalingene framhever også at det bør legges til rette for systematisk innsamling av data og følgeforskning. Ukom har synliggjort behov og anbefalt å opprette et nasjonalt medisinsk kvalitetsregister for å bidra til oversikt, bedre kvalitet og redusere uberettiget variasjon i pasientbehandlingen.

I rapporten er vi tydelige på at det er viktig at alle blir ivaretatt, også mens tjenestetilbudet er under utvikling. Ukom beskriver også ytringsklima i det offentlige rom, noe som kan påvirke tilgjengelig informasjon for barn og unge og deres familier, persontilpasset tilnærming og pasientsikkerheten. Rapporten har fått mye oppmerksomhet internasjonalt og nasjonalt og har blitt en katalysator for nye vurderinger og diskusjoner. Rapporten er også etter publisering presentert og diskutert på møter i regi av de regionale helseforetakene, Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) og Helsedirektoratet.

Barneombudet har fulgt opp rapporten med bekymringsbrev til HOD. Rapporten ble presentert under Filosofi og Vitenskapsfestivalen «A wonderful world». Den har bidratt til å fremme offentlig ordskifte og oppmerksomhet om temaet.

Meldekultur og læring av uønskede hendelser i helse- og omsorgstjenesten

Meldekultur og læring av uønskede pasienthendelser

Hvorfor blir alvorlige, uønskede hendelser ikke alltid meldt og varslet?

Ukom har sett på alvorlige uønskede hendelser i sykehus og hvordan disse kan fanges opp, meldes og varsles. Våre funn tyder på at mange alvorlige hendelser ikke blir meldt eller varslet. Helse- og omsorgstjenesten går dermed glipp av viktig læring.

«Påregnelig risiko» er et uklart begrep når det relateres til alvorlige hendelser i helse- og omsorgstjenesten. Forvirring rundt dette begrepet bidrar til at alvorlige uønskede hendelser ikke alltid blir varslet.

Profesjonskunnskapen står sterkt i helsetjenesten, men så lenge forbedringskompetansen og bruken av pasient-/pårørende erfaringer er mangelfull, er det vanskelig å få til systematisk læring og endring. Det bør være et mål at flere ledere og ansatte gjennomfører den forbedringsutdanningen som tilbys i helse- og omsorgstjenesten.

Når en alvorlig hendelse har skjedd, er åpenhet og dialog med pasient og pårørende verdifullt for alle parter og viktig i gjennomgangen av hva som kunne vært gjort annerledes. Det kan oppstå konflikt dersom pasient/pårørende får en følelse av at det har skjedd feil, og at denne blir forsøkt tildekket. Helsetjenesten bør se på pasient/pårørende som aktive bidragsyttere som kan stille viktige spørsmål.

Undersøkelsen avdekket flere innvendinger mot dagens meldesystem og helsepersonell synes det er vanskelig å se nytten av å melde hendelser. Dagens system ivaretar i liten grad læring på tvers av avdelinger, sykehus og regioner. Det er ingen nasjonal registrering av ikke-varselspliktige hendelser. Drift av sykehus, enheter og avdelinger stiller store krav til ledere. Leders holdning påvirker meldekulturen og oppfølgingen av hendelsene.

Det er avgjørende at det finnes tilstrekkelig psykologisk trygghet på en arbeidsplass, og det er leders ansvar å sikre denne. Psykologisk trygghet er også en forutsetning for å få et meldesystem til å fungere.

I anbefalingene peker vi spesielt på utfordringer knyttet til begrepet «påregnelig risiko». Det er utfordrende som terskel for å varsle om alvorlige hendelser. Vår anbefaling er at det blir vurdert tatt ut

av lovteksten eller at vilkåret blir gjort tydeligere for helse- og omsorgstjenesten. Det bør også vurderes om hendelser som kunne ha ført til alvorlig skade, nesten-hendelser, skal meldes. Rapporten trekker også fram en rekke læringspunkter om forbedringskompetanse, ledelse, system for oppfølging kommunikasjon og involvering av pasient og pårørende, og konkretisering av hvilke hendelser som skal meldes i interne kvalitetssystemer.

Rapporten er konkret brukt i pasientsikkerhetsarbeidet i sykehus og kommunehelsetjenesten. Den blir også brukt i undervisning, blant annet i helsefaglige utdanninger ved høgskoler.

Erfaringer fra kollegastøtteordninger

Erfaringer fra kollegastøtteordninger

Gjennom våre undersøkelser av alvorlige uønskede hendelser erfarer vi at helsepersonell uttrykker behov for mer systematisk ivaretagelse av den enkelte når noe går galt. Trygge ansatte og stabilitet i stillingene i helse- og omsorgstjenesten er viktig for pasientsikkerheten.

Vår undersøkelse viser at det er stor variasjon i tilbudet om kollegastøtte mellom virksomheter, og mellom yrkesgrupper. Mens leger, psykologer og tannleger har egne ordninger for kollegastøtte i hele landet via sine yrkesforeninger, finner vi i ingen eller svært liten grad det tilsvarende tilbud for sykepleiere, vernepleiere og helsefagarbeidere.

Vi ser også at det i liten grad er innført kollegastøtteordninger på virksomhetsnivå i den kommunale helse- og omsorgstjenesten.

Kollegastøtte er ikke et entydig begrep og det er mange ulike varianter og benevnelser for kollegastøtteordninger. For virksomheter som ønsker å innføre kollegastøtte kan det være en utfordring å finne kunnskapsbaserte ordninger med tilhørende opplæringsmateriell. Erfaringene som vi trekker fram i denne rapporten kan være til nytte for virksomheter som ønsker å etablere ordninger for kollegastøtte.

Rapportens oppmerksomhet på kollegastøtte som et tilbud, kan hjelpe helsepersonell til å oppsøke hjelp etter alvorlige hendelser og dette kan bidra til å redusere frafall fra helseyrkene. Rapporten kan også være til nytte for Helsedirektoratets arbeid med nasjonale faglige råd for ivaretagelse av helsepersonell etter alvorlige hendelser.

Rapporten er presentert i ulike sammenhenger, eksempelvis på fagdager sykehus og i undervisningen ved ulike utdanningsinstitusjoner. Den er også referert til i flere fagtidsskrifter.

Somatisk helse hos pasienter med alvorlig psykiske lidelser

Somatisk helse hos pasienter med alvorlig psykisk lidelse

Rapporten peker på at somatisk sykdom ofte blir oversett hos personer med alvorlig psykisk lidelse. Den psykiske lidelsen kan overskygge symptomer på annen sykdom. Dette fører til både manglende akutt - og forebyggende helsehjelp. Somatisk oversykelighet og samtidig underbehandling hos pasienter med alvorlig psykisk lidelse, fører til mange tapte leveår.

Rapporten framhever viktigheten av tett samarbeid mellom psykisk og somatisk helsevern og god forståelse av hverandres rammer for behandling. I rapporten kommer vi med flere anbefalinger, deriblant økt oppmerksomheten rundt somatisk sykdom hos psykisk syke i utdanningene, tydeliggjøring av regelverket og lovforklaringer rundt bruk av tvang, og at det bør vurderes om alle LIS-1 leger må gjennomføre praksis i psykisk helsevern.

Rapporten er presentert på ulike kurs og konferanser og er i bruk i undervisning ved høyskoler og universitet. I ulike faglige fora har rapporten og skapt debatt rundt temaet somatisk helse hos pasienter med psykiske lidelser.

Pågående undersøkelser

Arbeidet med flere undersøkelser ble startet eller pågikk i 2023. Rapportene er planlagt publisert i 2024.

- Gjentatte henvendelser til legevakt
- «Ingen kan hjelpe meg». Hvorfor ble Malin nødetatenes ansvar?
- Helse- og omsorgstjenester til eldre
- Seksuelle overgrep i helse- og omsorgstjenesten
- Helsehjelp til brukere av LAR
- Pasientsikkerhet for personer med alvorlig utviklingshemming
- Oppfølgingsrapport om involvering av pårørende
- Oppfølgingsrapport etter rapport om meldekultur og pasientsikkerhet

Utadretta aktiviteter – eksterne aktiviteter

Relasjonsbygging og utadrettede aktiviteter

Et viktig prinsipp for vår metode er å gjennomføre dialogmøter og forankringsmøter med relevante aktører. I dialogmøtene drøfter vi funn og anbefalinger med pasient- og brukerorganisasjoner, yrkesorganisasjoner, fagmiljø og fagnettverk som undersøkelsene våre berører. Dette er viktig for å sikre at rapportene våre er relevante og nyttige og at anbefalingene er treffsikre. I 2023 gjennomførte

vi dialogmøter i alle undersøkelsene som ble publisert, og i flere av undersøkelsen som pågår og som skal publiseres i 2024.

Ukom opplever stadig økende interesse for vårt arbeid, vår metode og våre rapporter. I 2023 holdt vi over 70 innlegg og presentasjoner på ulike fagkonferanser, temadager, fagmøter og undervisningsprogrammer. Vi har gjennom dette delt erfaringer fra våre undersøkelser og rapporter, undervist i sikkerhetsfaglig granskingsmetode og fått verdifulle tilbakemeldinger fra helse og omsorgssektoren både på vårt arbeid og på aktuelle utfordringer som tjenesten står i.

Vi holdt innlegg på Norsk overlegeforenings vårkurs. Stine Marit Moen (t.v), leder for medisin og helsefag, Pål Iden, direktør sammen med Jannicke Mellin-Olsen som ledet møtet.

Hanne Løvereide Årstad, juridisk fagdirektør, presenterte rapporten Pasientsikkerhet for barn og unge med kjønnsinkongruens på den nordiske festivalen for filosofi og vitenskap - WONDERFUL WORLD.

Pål Iden holdt innlegg på Sikkerhetsseminaret 2023, blant annet vårt arbeid, rolle og mandat.

Iden presenterte også vårt arbeid på Nasjonal legevaktkonferanse 2023.

Ukom deltok i 2023 i programkomiteen for den nasjonale pasientsikkerhetskonferansen. Vi bidro på konferansen både med plenumsinnlegg og i parallellsesjon.

Ukom hadde også stand på Pasientsikkerhetskonferansen 2023. Dag Erik Lutnæs er klar.

Linn Bæra, leder for brukererfaring holdt innlegg på Pasientsikkerhetskonferansen 2023.

Vi bidro i 2023 også på internasjonale konferanser og læringsarenaer knyttet til pasientsikkerhet. Vi opplever stor internasjonal interesse for Ukoms arbeid, og konseptet uavhengige granskinger for læringsformål i helse og omsorgstjenesten. Ukom deltar i et internasjonalt nettverk, International Patient Safety Investigation Bodies (IPSON), som består av ikke-sanksjonerende aktører fra hele verden. Det har vært avholdt tre møter i dette nettverket i 2023. Vi deltar også i det nordiske samarbeid mellom statlige aktører som jobber med pasientsikkerhet, læring og ikke-sanksjonerende undersøkelser etter alvorlige hendelser. Det ble avholdt to nordiske nettverksmøter i 2023, og Ukom deltok på begge.

Møte i nordisk nettverk for organisasjoner som jobber med pasientsikkerhet i en ikke-sanksjonerende kontekst. Representanter fra alle de nordiske landene deltok. Helsedirektoratet var vertskap. Fra Ukom deltok Stine Marit Moen, leder for medisin og helsefag, og Synnøve Serigstad, leder for relasjon og læring.

I juni 2023 hadde Ukom besøk av National Patient Safety Board (NPSB) Coalition fra USA. Dette er et nettverk av organisasjoner som blant annet jobber for å opprette en uavhengig undersøkelseskommisjon i USA etter mønster fra Ukom i Norge.

Fra v: Martin Hatlie, President og CEO - Patients for Patient Safety og Pål Iden, direktør i Ukom. I bakgrunnen Veslemøy Guise fra Share

Fra v: George Fechter (JHF), Christine Fulton (JHF), Petter Viksveen (SHARE), David J. Levenson (JHF), Geir Sverre Braut (UiS), Ove Njå (SHARE).

Vi har et samarbeid med vår britiske søsterorganisasjon, Health Services Safety Investigations Body (HSSIB). I oktober 2023 trådte en ny lov i kraft i England, som gir HSSIB samme frie og uavhengige status som Ukom. Loven «The Health and Care Act of 2022» er inspirert av Lov om Statens undersøkelseskommisjon for helse- og omsorgstjenesten. Ukom var til stede under markeringen av denne loven og etableringen av HSSIB som et uavhengig undersøkelsesorgan.

Samhandling med Ukoms refleksjonspanel

Refleksjonspanelet gir innspill til Ukoms arbeid, i strategiske valg og prioriteringer, fag- og rolleutøvelse.

Det har i 2023 vært to samlinger med refleksjonspanelet, ett heldagsmøte og en todagers samling. Heldagsmøtene avholdes fast to ganger i året, vår og høst.

Refleksjonspanelet har gitt innspill til alle rapporter vi har arbeidet med i 2023. Refleksjonspanelet skal bidra til at Ukoms undersøkelser får relevans og nytte for helse- og omsorgstjenesten. Panelet kan ikke instruere Ukom, men innspillene fra panelet skal bidra med viktige perspektiver og kritiske spørsmål til vårt arbeid. Fem medlemmer gikk ut av panelet i 2023 etter endt oppnevningsperiode. Fire medlemmer ble oppnevnt. Det er Ukoms direktør som oppnevner medlemmer til refleksjonspanelet.

Medlemmer i refleksjonspanelet

Medlem	Periode
Reidun Førde, leder	2023-2025
Anne-Lise Kristensen	2023-2025
Simone Kienlin	2023-2025
Jannicke Mellin-Olsen	2023-2025
Tove Gundersen	2023-2025
Jan Abel Olsen	2023-2025
Lars Lien	2023-2025
Marte Kvittum Tangen	2023-2025
Lill Sverresdatter Larsen	2023-2025
Bushra Ishaq	2022-2024
Ester Espeset	2022-2024
Haakon Lindekleiv	2022-2024
Jørgen Dahlberg	2022-2024
Arnt Egil Ydstebø	2022-2024
Linda Midttun	2022-2024
Erik Fosse	Sluttet i 2023.
Coby Omvlee	Sluttet i 2023
Jan Erik Sverre	Sluttet i 2023

Jon Magnussen	Sluttet i 2023
Lars Ottermo	Sluttet i 2023

Brukerinvolvering

Følgende tiltak skal sikre pasient, bruker- og pårørendeperspektivet i undersøkelsesprosessen:

- rutiner for involvering og ivaretagelse av berørte familier
- kontakt med bruker-, pasient- og pårørendeorganisasjoner i forbindelse med våre undersøkelser
- prosess for involvering i utformingen av anbefalinger
- samhandling med bruker-, pasient- og pårørendeorganisasjoner i spredning av våre rapporter

Fra arbeidet i 2023 ønsker vi å framheve særlig to satsninger. I 2023 startet vi et arbeid med å gjennomgå alle våre rapporter for å oppsummere gjennomgående funn rundt inkludering og ivaretagelse av pårørende i helse- og omsorgstjenesten. Dette arbeidet vil bli publisert som en rapport våren 2024. I 2023 gav vi ut vår første rapport tilpasset ungdom og unge voksne, som en egen utgave av rapporten «Pasientsikkerhet for barn og unge med kjønnsinkongruens»

Varsler og bekymringsmeldinger til Ukom

Alle varsler og bekymringsmeldinger Ukom mottar er samlet med å danne grunnlag for temaer vi velger å undersøke nærmere. Dermed er alle varsler og meldinger viktig for oss, uavhengig om den konkrete hendelse senere inngår i en undersøkelse eller ei. Sammen danner varslene og meldingen en innsikt i risikoområder i helse- og omsorgstjenesten. I 2023 arbeidet vi med å videreutvikle og forbedre vårt strukturerte arkiv. Dette arbeidet vil bidra til ytterligere innsikt i risikoområder i tjenesten, viktig for å identifisere tema for undersøkelser.

Tabellen under viser en oversikt over de ulike typer varsler som er registrert i våre systemer 2019 - 2023.

Type varsler	2019 (fra 01.05 - 31.12)	2020	2021	2022	2023
Lovpålagte varsler	449	871	1225	1357	1353
Varsler fra pasienter, brukere og pårørende via834 Helsenorge.no			27	474	834
Bekymringsmeldinger om alvorlige forhold via ukom.no	81	78	96	143	98
Sum	530	949	1938	1974	2285

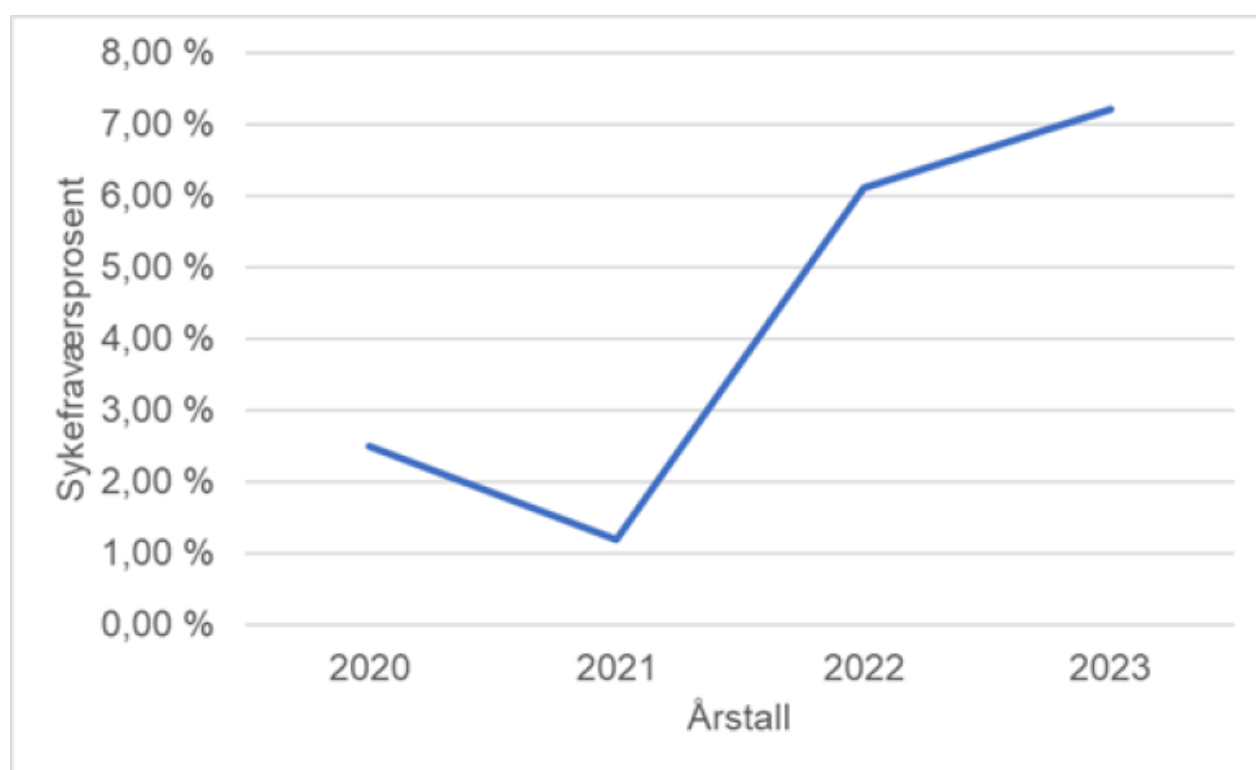
Tabellen viser en gradvis økning av varsler vi mottar. Bedre tilrettelagt mulighet for å varsle for pasienter, bruker og pårørende har vært en bidragsyter her. Tallene fra 2023 viser en oppgang i varsler sendt via helsenorge.no og en nedgang i meldinger sendt via nettsiden Ukom.no.

Organisasjonsutvikling

Personal – tilsetninger

Det er 24 faste heltidsansatte i Ukom per 31.12.2023. En medarbeider sluttet i løpet av 2023. Det ble ansatt to nye medarbeidere i løpet av året. Vi har i tillegg fem medarbeidere i 20 prosent stillinger. De deltidsansatte har sin hovedarbeidsgiver i klinisk virksomhet, og er geografisk spredt rundt i landet.

Sykefraværet har økt siden 2021, og sykefraværsprosenten for 2023 var på 7,20 prosent. I overkant av 6 prosent av fraværet var legemeldt fravær. Ingen av sykefraværene er rapportert som arbeidsrelatert.

Utvikling sykefravær fra 2020 - 2023

Kompetansetiltak og metodeutvikling

I 2023 fortsatte vi arbeidet med å bygge kompetanse på sikkerhetsfaglige granskinger av alvorlige hendelser og alvorlige forhold i helse -og omsorgstjenesten. Nye medarbeidere gjennomførte et studium i granskingsmetodikk ved Universitetet i Stavanger (UiS). Vi har videreutviklet vår kompetanse i analyseverktøy, med særlig vekt på Seips, STEP, og Accimap. I kompetansebyggingen har vi samarbeidet med Senter for risikostyring og samfunnssikkerhet (SEROS) ved Universitetet i Stavanger og vår britiske søsterorganisasjon Health Services Safety Investigations Body (HSSIB).

Intern kompetanseheving og en dag med gransking og metode.

Vi tester og øver på å bruke analysemetodene Step og Accimap. Begge er viktige analyseverktøy som vi bruker i våre undersøkelser av alvorlige hendelser.

Vi tok i 2023 i bruk et egenutviklet treningsopplegg i intervjumetodikk.

Det ble i 2023 lagt til rette for at medarbeidere kan øke sin kompetanse gjennom deltakelse på kurs og seminarer, både nasjonalt og internasjonalt. Det er også gjennomført ulike individuelle, kompetansehevende tiltak, som videreutdanning og hospitering.

Ved nyansettelser blir det gjennomført en serie opplæringstiltak. Temaene i opplæringspakken er intervjumetodikk, datainnsamling, analyseverktøy og modeller, sikkerhetsteori, forbedringskunnskap, pasient- og brukerperspektiv og forvaltningskunnskap.

Vi gjennomførte i 2023 obligatorisk fellesundervisning for alle ansatte to ganger per måned med bidrag fra eksterne innledere knyttet til relevante tema fra helse- og omsorgstjenestene eller andre bransjer Ukom kan lære av.

Ukom har ikke oppfylt kravet om bruk av 25 prosent nynorsk i publikasjoner og dokumenter. Det er lagt en plan for å nå måltallet i 2024, blant annet kommer to rapporter på nynorsk. Våre rapporter skal være i et klart og tydelig språk, i tråd med prinsippene for klarspråk.

Digital utvikling (IT-prosjekter)

På slutten av 2022 ble ny infrastruktur og nye IT verktøy innført i hele organisasjonen. Dette innebar utrulling av M365 og oppgradert arkivløsning. Med dette fikk Ukom en moderne arbeidsflate å jobbe på, samtidig som sikkerheten ble økt. De nye verktøyene støtter godt opp om arbeidsprosessene våre, og har gitt oss flere direkte og indirekte gevinster, bl.a. forenklet informasjonsdeling og -søk, samskriving og utvidet funksjonalitet. I 2023 lanserte vi nytt intranett bygget på den nye plattformen. Vi har også fått styringssystemet vårt over på en mer brukervennlig og robust løsning.

Vi har også forenklet og utvidet bruken vår av sak- og arkivsystemet vårt. Dette betyr at varsler som kommer inn til Ukom automatisk blir registrert inn i arkivet, og vi har også tatt i bruk funksjonalitet som gjør at vi kan kategorisere alle varslene. Hensikten med dette er å kunne oppdage mønster og trender i varslene vi får inn.

Nettsiden har fått et eget meny punkt for «læring». Her har vi samlet læring- og refleksjonsmaterieill til rapportene. Vi lager materieill til hver enkelt rapport og materieillet gir et overblikk over hendelsen, våre funn og anbefalinger. Helsetjenesten kan fritt bruke materieillet i kvalitets- og forbedringsarbeid, og som grunnlag for refleksjon og diskusjon i fagmøter og andre ulike møter i egen virksomhet.

Det skjer kontinuerlig oppgradering både på Helsenorge.no og Melde.no for å bedre brukervennligheten. I 2023 bidro Ukom i arbeid med skjemaløsning og universell utforming på Melde.no. Ukom bidro også i prosjektet med å koble sykehusenes avvikssystem sammen med Melde.no.

4 Styring og kontroll i virksomheten

Publisert 20. mars 2024 Sist oppdatert 20. mars 2024

Overordnet styring og kontroll

Ukom har en overordnet virksomhetsstrategi som legger føringer for den årlige virksomhetsplanen. Overordnede dokumentene beskriver mål og prioriteringer.

Ukom har i 2023 fortsatt videreutviklingen av styringssystemet. Beskrivelser av ledelses-, kjerne- og støtteprosesser ble i 2023 lagt over i et sharepoint-basert system. Dette gir alle ansatte god oversikt over hvordan arbeidsflyt, og hvilke rutiner som til enhver tid gjelder. Årlig plan for vedlikehold og oppdatering av styringssystemet er lagt inn i Ukoms årshjul.

HMS

Ukom har et system for innmelding og håndtering av avvik som er lett tilgjengelig for de ansatte. Det er etablert rutiner for håndtering av interne avvik. Antall avviksmeldinger er lavt.

Våren 2023 gjennomførte vi medarbeiderundersøkelse, og videre oppfølging av denne er gjort i regi av AMU. Det er en positiv utvikling i svarene i undersøkelsen sammenlignet med forrige måling, og i etterarbeidet har medarbeidergruppen sammen med ledergruppen blitt enig om bevaringsområder og forbedringsområder.

Vi har fem pendlere ansatt i Ukom. Disse har egen avtale om tilstedeværelse tre dager pr. uke på kontoret på Forus. Øvrige medarbeidere har siden pandemien hatt mulighet for hjemmekontor inntil to dager pr. uke. Høsten 2023 gjennomførte vi en kartlegging av fordeler og ulemper for både arbeidsmiljø og den enkelte ansatte, og ordningen blir justert i 2024 og hjemmekontor reduseres til inntil en dag pr. uke. For de som ønsker fast hjemmekontor 1 dag pr. uke må det inngås egen avtale om hjemmekontor.

Personvern og informasjonssikkerhet

Arbeidet med personvern og informasjonssikkerhet gjenspeiles i Ukoms styringssystem. Sikring av gode rutiner for personvern pågår som et kontinuerlig arbeid i alle prosesser. Dette året har overføringen til et sharepoint-basert system og innføringen av ny arbeidsflate i teams ført til endringer i interne retningslinjer og prosedyrer.

Ukom oppdaget og meldte inn ett brudd på personopplysningssikkerheten til Datatilsynet. Bruddet ble oppdaget umiddelbart etter at det skjedde, og Datatilsynet har lagt til grunn at Ukom har gjennomført de tiltakene som er nødvendige for å utbedre bruddet og begrense eventuelle konsekvenser for enkeltpersoner som er berørt.

Personvernombud

Personvernombudet har en aktiv rolle for å ivareta personvern i alle våre prosesser.

Personvernombudet har i 2023 gjennomført kurs for å ha oppdatert kunnskap om hvordan kravene skal håndteres i praksis.

Økonomi

tall i hele 1000	2023
Bevilgning iht. saldert budsjett for 2023	42 231 000
Overført fra 2022	515 000
Tildeling RNB	673 000
Lønnsregulering	1 149 000
Sum bevilgning	44 568 000
Lønnsutgifter	31 800 119
Andre driftsutgifter	12 232 045
Mindreforbruk	535 836

Forbruket i 2023 ble kr 535.836 lavere enn tildelt budsjett. Underforbruket skyldes i all hovedsak lønnsrefusjoner og innsparing i forbindelse med avgang fra stillinger før nyansatte kom på plass. Ukom er nå i en stabil drift, og de største IT- og bygningsmessige investeringene er tilbakelagt. Dette gjør at det blir mer forutsigbart å styre forbruket.

Ukom har brukt kr 1,25 mill. til eksterne konsulenter i 2023. Utgiften er relatert til innleie av ekspertise knyttet til utvikling av intranett og styringssystem. Ukom har ikke kjøpt kommunikasjonsrådgivningstjenester i 2023.

Kontordrift

2023 var et normalt driftsår. Vi har fått lokaler som nå er godt tilpasset til både antall ansatte og til arbeidsformen vår. Arbeidet i Ukom innebærer en god del kontakt med både informanter i undersøkelser og med fagmiljø i inn- og utland. Særlig intervjuer og eksterne oppdrag krever at vi reiser, men vi har også godt tilrettelagte rom for gjennomføring av videokonferanser.

I undersøkelsene våre reiser vi i hovedsak ut for å gjennomføre fysiske intervjuer med helsepersonell, pasienter og pårørende. Enkelte dialogmøter og intervjuer blir likevel gjennomført virtuelt. For å sikre at møterommene våre ivaretar krav til konfidensialitet, ble det ved årsskiftet 2022/-23 gjort en mindre ombygging i kontorlokalene. Dette har gitt større fleksibilitet i arbeidet, samtidig som det gir økonomiske innsparinger og miljøgevinster.

5 Vurdering av fremtidsutsikter

Publisert 20. mars 2024 Sist oppdatert 20. mars 2024

I internasjonale sammenligninger scorer Norge høyt på pasientsikkerhet, og vi er et forbilde for andre land. Gjennom etableringen av Ukom har vi befestet vår rolle som en internasjonal spydspiss. Vi er likevel ikke i mål og arbeidet med å bygge kvalitet og pasientsikkerhet er et vedvarende arbeid.

Læring må finne sted både lokalt og nasjonalt. Skal vi fortsatt være i forkant i pasientsikkerhetsarbeidet, må vi søke dybdekunnskap både om det som går godt og det som går galt. Metodisk solide årsaksgranskninger er en av de viktige virkemidlene som kan heve pasientsikkerheten. Økt kompetanse på granskings- og forbedringsmetodikk lokalt i tjenesten og etablering av en stabil struktur for lokale granskninger etter alvorlige uønskede hendelser, vil være et viktig grep. Dette er også noe som «varselsutvalget» peker på.

Samtidig mener vi at Ukoms arbeid gjennom de første fire årene i drift, har vist at det er nødvendig med målrettede årsaksgranskninger også på nasjonalt nivå dersom pasientsikkerheten skal stadig bedres. Ukom har bygget opp et sikkerhetsfaglig miljø med dybde-, bredde- og erfaringskompetanse som er unik, både nasjonalt og internasjonalt. Vi erfarer at vårt arbeid kan avdekke årsakssammenhenger og faktorer i de nasjonale rammebetingelsene, som utgjør selve fundamentet for en trygg helse- og omsorgstjeneste. Et godt nasjonalt sikkerhetsarbeid bidrar til å redde liv og forebygge skader. Ukom som en nasjonal sikkerhetsfaglig overbygning, bidrar også til videreutvikling av gode metoder for sanksjonsfrie undersøkelser i helse- og omsorgstjenesten, noe som understøtter pasientsikkerhetsarbeid lokalt og læring på tvers nasjonalt.

Fra vårt nasjonale utsiktspunkt må vi forstå de overordnede trendene i helse og omsorgstjenesten og den innvirkning disse kan ha på sikkerheten rundt den enkelte pasient. Følgende trender gjør seg gjeldende i helse- og omsorgstjenesten for tiden:

- Fra paternalisme til autonomi
- Fra behovsstyrt til rettighetsstyrt
- Fra familieretting til individretting
- Fra generalistkompetanse til superspesialisering
- Fra innleggelser til poliklinikk
- Fra oppsøkende tjenester til bestiller-modeller
- Fra variasjon til standardisering
- Fra analoge til digitale tjenester
- Fra rutinekontroller til selvmonitorering
- Fra fysisk frammøte til virtuelle tjenester
- Fra menneskebaserte til KI-baserte beslutninger

Vi følger med på utviklingen nasjonalt og internasjonalt med vårt blikk på pasientsikkerhet. Det er viktig at vi har oppdatert innsikt i strukturer i helse- og omsorgstjenesten.

Ved inngangen til 2024 har Ukom flere nye viktige undersøkelser på gang. Målet er å bidra med en dypere forståelse for hvordan de overordnede trendene kan styres for å bygge trygghet i møtet mellom pasienten og en kompleks helse og omsorgstjeneste. I de to første rapportene vil pasientsikkerhetsutfordringer knyttet til den akuttmedisinske kjeden være et viktig tema, og disse rapportene vil dermed også tjene som innspill til regjeringens arbeid med en stortingsmelding om akuttmedisinske tjenester.

Følgende rapporter er planlagt publisert i 2024:

- Gjentatte henvendelser til legevakt
- «Ingen kan hjelpe meg». Hvorfor ble Malin nødetatenes ansvar?
- Helse- og omsorgstjenester til eldre
- Seksuelle overgrep i helse- og omsorgstjenesten
- Helsehjelp til brukere av LAR
- Pasientsikkerhet for personer med alvorlig utviklingshemming
- Oppfølgingsrapport om involvering av pårørende
- Oppfølgingsrapport etter rapport om meldekultur og pasientsikkerhet

Trolig skal det i 2024 også fattes politiske beslutninger i kjølvannet av “varselsutvalgets” rapport om hvordan arbeidet med å lære av alvorlige uønskede hendelser skal rigges for å møte behovene framover. Det blir en spennende prosess som også vil påvirke arbeidet i Ukom. Inntil annet er besluttet, bygger vi videre på vårt arbeid innenfor de rammene vi har, under mottoet:

Keep up the good work!

ÅRSRAPPORT 2023

6 Årsregnskap

Publisert 20. mars 2024 Sist oppdatert 20. mars 2024

Ledelseskommentar årsregnskapet 2023

Formål

[Lov om Statens undersøkelseskomisjon for helse- og omsorgstjenesten](#) ble vedtatt i Stortinget 1. juni 2017. Formell oppstart av Ukom var 2. mai 2019.

Ukom er et ordinært statlig forvaltningsorgan som fører regnskap i henhold til kontantprinsippet slik det framgår av prinsippnoten til årsregnskapet.

Ukoms oppgaver følger av § 5 i Lov om Statens undersøkelseskomisjon for helse- og omsorgstjenesten:

- Undersøkelseskomisjonen skal undersøke alvorlige hendelser og andre alvorlige forhold for å bedre pasient- og brukersikkerheten i helse- og omsorgstjenesten. Hensikten med undersøkelsene er å utrede hendelsesforløp, årsaksfaktorer og årsakssammenhenger for å bidra til læring og forebygging av alvorlige hendelser.
- Undersøkelseskomisjonen skal ikke ta stilling til sivilrettslig eller strafferettslig skyld og ansvar.
- Undersøkelseskomisjonen avgjør selv hvilke alvorlige hendelser eller alvorlige forhold som skal undersøkes, tidspunktet for og omfanget av undersøkelsen samt hvordan den skal gjennomføres.

Bekreftelse

Årsregnskapet er avlagt i samsvar med bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet og tildelingsbrevet fra Helse- og omsorgsdepartementet. Jeg mener regnskapet gir et dekkende bilde av de disponible bevilgningene og de regnskapsførte utgiftene til Ukom.

Vurderinger av vesentlige forhold

Samlet disponibel ramme i 2023 var på 44 568 mill. kroner. Av dette var 515 000 kroner overført bevilgning fra 2022. Totalt for året hadde Ukom et underforbruk på 535 836 kroner.

Artskontorapporteringen viser at totale utgifter til drift og investeringer utgjorde 44 032 164 kroner. Totale utgifter til lønn og sosiale utgifter var på 31 800 119 kroner. Total lønnsandel var dermed på 72 prosent.

Kjøp av eksterne tjenester utgjør 5 117 781 kroner. I all hovedsak er dette betaling for tjenester utført av Norsk helsenett (NHN) i form av løpende driftsoppgaver og prosjektarbeid.

Ukom omfattes av nettoføringsordningen for merverdiavgift i staten som innebærer at mva. ikke belastes virksomhetens kapittel, men belastes felleskapittel 1633 i statsregnskapet. For 2023 har Ukom belastet kapittel 1633 med 2 115 721 kroner.

Revisjonsordning

Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter årsregnskapet for DFØ. Årsregnskapet er ikke ferdig revidert per dags dato. Revisjonsberetningen skal være klar (foreligge) innen 1. mai 2024.

A handwritten signature in blue ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke at the end.

Pål Iden

direktør, Statens undersøkelseskomisjon for helse- og omsorgstjenesten

Bevilgningsrapportering med noter

Fullstendig bevilgningsrapportering med noter i eget pdf-dokument.

[Bevilgningsrapportering med noter](#) (PDF)

**Statens undersøkelseskommissjon
for helse-og omsorgstjenesten**

Postboks 225 Skøyen
0213 Oslo
E-post: post@ukom.no
Org nr: 921018924

ISBN 978-82-8465-036-4